

סעו ציונה!

זה התחיל במפגש בין נוכל גרמני לחב"דניק תמים, המשיך בנחישות חלוצית שהולידה תפילות, זיעה ודבש דבורים, והתוצאה - נס ציונה, מושבה שהפכה לעיר ואם בישראל | **תמר הירדני**

אלא שפייגה השתוללה מכעס וצרחת עד לב השמים על שבעלה העז למכור את ביתם בלי רשותה, ועוד תמורת אחוזה עלומה שאפילו תמונה שלה הוא לא ראה. היא גם הודיעה לו כי עם כל הכבוד לארץ ישראל אביה החולה באודסה זקוק לה ולנכדיו, וכי אין לה שום כוונה לצאת עכשיו לארץ לא זרועה לאיזו הרפתקה חלוצית של צעירים. לא עזרו כל השיחות, ההסברים והתחנונים, ופייגה עקרה עם הילדים מהאחוזה שנמכרה אל בית אביה. אך לרר לא ויתר. הוא הצטרף לאשתו וחיסל את עסקיו בזה אחר זה לקראת הנסיעה המיוחלת לארץ ישראל. הוא שכנע את משה בכורו להצטרף אליו והבטיח לאשתו כי יכין את האחוזה לקראת בואה עם שאר הילדים בקרוב ממש. לאחר הפלגה של כשבועיים באניה ירד צמד הלררים הנרגש בנמל יפו, ואחרי חיפוש קדחתני נמצא העגלון היחיד ששמע על אחוזת רייסלר בוואדי חנני. העגלון תהה מה להם ולה, וכשסיפרו לו בגאווה כי המירו את אחוזתם שבאודסה בנחלה המדוברת הוא נעץ בהם מבט מוזר אך לא אמר דבר. כעבור נסיעה ארוכה ומפרכת בדרכי עפר נידחות אל השום מקום שמדרום לראשון לציון נעצרה העגלה לבסוף בפתח אחוזה עלובה, כשאת פניה מקבלות תרנגולות מלוכלכות וצווחניות ופרה כחושה שדידתה מאחורי פועל

בשום אופן במשפטים "אחוזה מהממת עם נוף נהדר" ו"פרדס תפוזים שופע ועסיסי", ונראה כי היה מתוודה באוזני לרר שהנחלה אמנם שוכנת בוואדי חנני, כלומר ב'עמק השושנים', אך השם מעיד על משאלת לב בלבד ואילו השטח עצמו מלא בעיקר בקוצים. דבר שבוודאי היה נעלם מהשיחה ההיסטורית ההיא הוא משפט מפורש שרייסלר חזר עליו כמה וכמה פעמים בהדגשה מרובה: "זה קרוב מאוד לירושלים".

באופן כללי, אם רייסלר היה קצת יותר הגון, הוא היה מגלה ללרר כי מדובר בנחלה אומללה שהמלריה המשתוללת בה בשל הביצות הסמוכות גבתה את חייהן של אשתו ושתי בנותיו, וכי הוא רק מחכה לפראייר שיקנה אותה ממנו ויאפשר לו לסיים את הרפתקת ארץ הקודש שבה החל שנים אחדות קודם לכן. אבל רייסלר היה לא הגון בעליל, ולרר היה חובב ציון נלהב בעליל, כך שבשיחה הגורלית ההיא נחתם בין השניים הסכם חליפין שעל פיו רייסלר יקבל את אחוזת ביתו היפהפייה של לרר באודסה, ובתמורה יזכה לרר באחוזה רייסלר בארץ ישראל, זו עם "הנוף עוצר הנשימה לחומות ירושלים".

אין דרך חזרה

שמח וטוב לב, עם הסכם חתום בחיקו, חזר לרר הביתה ובישר לארבעת ילדיו ולרעייתו פייגה את הבשורות הטובות,

אובן לרר, חסיד חב"ד אמיד מאודסה, לא תיאר לעצמו שפגישת העסקים שקבע ב־1882

עם גוסטב רייסלר, נוצרי מגרמניה, תתואר יום אחד לאחר כמעט 140 שנה במגזין ישראלי להיסטוריה. סביר שגם רייסלר לא חשב כך, אחרת היה מקפיד מן הסתם קצת יותר בתיאור פרטי הנחלה בת אלפיים הדונמים שהציע ללרר לרכוש ממנו בארץ ישראל. אפשר לנחש למשל שהוא לא היה משתמש

נחלת ראובן, שעמדה מוזנחת שנים רבות, שוקמה ב־2006. במקום קיימות עדיין באר המים וברכת אגירה מדורגת שממנה העבירו את המים בתעלות בטון להשקיית הפרדסים מסביב

צילום: יהודית גרעין־כל, פיקיוויקי

הדבר העיקרי שהפריע לבני משפחת לרר היה העובדה שבואדי חנין הם לא זכו להתפלל במניין ולו פעם אחת

במשך שנה הם בנו, ריצפו, ניכשו ועדרו, רכשו כלי עבודה וגם זרעים ושתילים, ארגנו את העניינים ושלחו מכתבים מלאי התפעלות לאודסה על האחוזה המשובחת שקנו. ב־1883, כשנחלת ראובן יכלה לככב על שער המגזין של איכרי ארצנו במדור "תראו איזו הצלחה – לפני ואחרי", יצא ראובן לרר לאסוף את שאר בני המשפחה, ובהם גם פייגה הספקנית ואחיו הצעיר.

עשירי למניין

פייגה התאהבה חיש קל בנחלת ראובן, והמשפחה הסתערה במרץ על עבודות המשק ועסקה בעיקר בייצור דבש דבורים. אלא שהמיקום המבודד בלב השממה, הרחק מכל יישוב יהודי, הזכיר לכולם שהדבר החשוב ביותר בענייני גדל"ן הוא הלוקיישן. הדבר העיקרי שהפריע ללררים היה העובדה שבואדי חנין הם לא זכו להתפלל במניין ולו פעם אחת. ועל כן ב־1886, לאחר שענייני האחוזה התאוששו מעט, הוציא ראובן

סודני. "אחוזה רייסלר, ואדי חנין", הודיע העגלון.

דקות ארוכות חלפו בטרם הצליחו הלררים ההמומים להתעשת ממראה עיניהם ולרדת ברגליים כושלות מהעגלה. כשהביטו סביב ותהו איפה ירושלים, תיאר הפועל הסודני באוזניהם את המצב באופן ריאליסטי ביותר וגם עדכן אותם שהמרחק בעגלה מהנחלה לירושלים הוא משהו כמו יום שלם. השניים ניסו לעכל את החדשות הרעות ויצאו לסיור בנחלתם החדשה, שהתגלתה עד מהרה מוזנחת ומלוכלכת אף יותר משחשבו. הם הבינו כי רייסלר הנוכל רימה אותם, אבל הוא הספיק כבר למכור את האחוזה שקנה מהם באודסה, כך שהיה ברור כי אם זה טוב ואם זה רע אין כבר דרך חזרה. למרות הכל קבעו האב והבן לבית לרר שהעניין כולו הוא ניסיון מאת ה' והחליטו לעמוד בו בכל מחיר. במרץ מעורר התפעלות הם ניגשו עם הפועל הסודני למלאכת ניקוי האחוזה ושיקומה, וזו זכתה מעתה לשם 'נחלת ראובן'.

ארזתם לבד?

◀ כשראובן לרר נולד קראו לו בכלל יהושע פצ'ורניק, אבל בהיותו בן 12 הוא עמד בפני סכנת חטיפה לשורות הצבא האדום. המשפחה לא לקחה צ'אנס והבריחה את הנער לדרום אוקראינה, שם נמסר לידידים נוצרים, בני זוג ערירים יוצאי גרמניה בשם לרר. הוא חי אתם עד שהגיע לגיל 18 ואז עבר לאודסה. הכרת הטוב שלו למשפחתו המאמצת הייתה כה גדולה עד כי כאשר שמע שאביו המאמץ נפטר הוא החליף את שמו המקורי וקרא לעצמו ראובן לרר.

◀ פייגה לרר אמנם לא התלהבה מהמעבר מאודסה לארץ ישראל, אבל לבסוף התאהבה במקום ונשארה בו. קשה למצוא נשים רבות ששילמו מחיר דמים יקר כמותה על יישוב הארץ - מ-17 הילדים שנולדו לה נותרו לאחר המלריה, המחלות והפרעות רק חמישה. לא ברור מאין שאבה כוחות, אך היא האריכה ימים ושנים ונפטרה ב-1934 בהיותה בת 115 שנה.

◀ ב'אתר הנפת הדגל הלאומי' בלב נס ציונה מציינים בגאווה את האירוע ההיסטורי שבו על פי טענתם הונף ב-1891 לראשונה דגל לבן ועליו שני פסים תכולים ומגן דוד, כלומר בדיוק זה שהפך לימים לדגלנו הלאומי.

קול קורא ביפו שבו הודיע כי הוא מציע למכירה בזיל הזול מגרשים מקרקעותיה של נחלת ראובן הגדולה למי שיצטרף אליו ויפתח אתה את המניין הראשון במקום.

הראשונה שנענתה לקריאה הייתה אלמנה נמרצת אחת מראשון לציון בשם גולדה מילוסלבסקי. היא אמנם לא התיימרה להשלים מניין, אך רכשה מלרר שישים דונם וסחבה לשטח את בתה וחתנה, ובהמשך גם את גיסה ובני משפחתו, כך שבזכותה משהו זז לקראת המניין הראשון. השמועה על החב' דניק שמחלק מגרשים במחירים מפתים פשטה בארץ, ובזה אחר זה החלו להיאסף בנחלת ראובן מחפשי אתגר חלוצי ודיוור בר השגה. בתחילה התגוררו הרוכשים החדשים במרתף של משפחת לרר, אך בהמשך הם הקימו צריפי עץ ובתי חמר והחלו לעבד את האדמה.

ב-1891 הוקמה חוות פועלים מאחורי גבעה מצפון לנחלת ראובן על שטח של כ-170 דונם. מקים החווה, החלוץ מיכאל הלפרן, בחר לה את השם 'נס ציונה', בהשראת הנביא ירמיהו שאמר: "שאו נס ציונה העיזו אל תעמדו" (ירמיהו ד', ו'). החברה נטעו כרמים ופרדסים והתמודדו עם המלריה שהכתה בהם בעוז. למרות הקשיים ההתיישבות היהודית בוואדי

חנין שגשגה כל כך עד שזכתה בקיץ 1898 לביקור היסטורי של חוזה המדינה בנימין זאב הרצל. על פרטי הביקור אנו למדים מרשימתו המשתפכת של החבר אפרים קומרוב:

איה האמן שיוכל לצייר את היופי של הבוקר ההוא? הכל היה ספוג שירה ופיוט, תפארת והוד ... בייחוד גברה ההתרגשות כשהופיע ד"ר הרצל בהדר גאווה ... יצא מבין השורות איש זקן כבן שבעים - שבקומתו היה דומה לד"ר הרצל - בעל זקן ארוך ושב ופאות ארוכות ... התקרב אל האורח ובשם המושבה בירך אותו ברכה חמה על כוס יין בכל כך הרבה רגש כבוד והשתפכות הנפש, עד שזרם של דמעות פרץ מעיניו העמוקות ('עם הרצל לירושלים' בעריכת יורם מיורק, עמ' 40).

ההתרשמות של הרצל הייתה, איך לומר, קצת פחות פיוטית, כפי שעולה מהיומן שלו:

במרחק כחצי שעה [מראשון לציון] נמצא כפר היהודים ואדי חנין. שם קיבלו את פנינו כל בני המקום; ילדים שרו שירים, איש זקן הגיש לי לחם

תלמידים מחוץ למבנה הרב תכליתי
ששימש בין השאר בית ספר
בראשית המאה העשרים. היום שוכן
בבניין מוזאון בית ראשונים

הבתים הראשונים של נס ציונה,
מבט מגבעת האהבה

מודיעין שלום

איפה לאכול

גג קפה

סנונית 18, נס ציונה
כשר, חלבי, 08-6750230

ריחות וטעמים

ויצמן 25, נס ציונה
כשר, בשרי, 08-6584449

טוקופיה

המזמרה 11, נס ציונה
כשר, בשרי, 053-9442872

עוד באזור

מוזאון גן המדע

מכון ויצמן, רחובות
פתוח א'ה' 10:00-14:00
כניסה בתשלום, 08-9378300

מכון איילון

מפעל תת קרקעי לייצור נשק
דוד פייקס 1, רחובות
פתוח א'ה' 8:30-16:00 ו' 8:30-14:00
כניסה בתשלום בתיאום מראש
08-9406552

גן לאומי חוף פלמחים

פתוח א'ו' 8:00-18:00
כניסה בתשלום, 03-7265633

עצמה לשמש פארק ציבורי וסביבה
הוקמו בתי מגורים ומבני ציבור. אחד
המבנים, העומד עד היום, כלל אולם
גדול ושני חדרים. הבית, שזכה לכינוי
'בית ראשונים', יועד לוועד המושבה,
אך שימש גם בית הספר, בית כנסת
ואולם כנסים ואירועים. לא ברור אם כל
המוסדות המכובדים האלה פעלו שם
במקביל או שהייתה חלוקה לפי שעות,
כולל שעות הלילה. ב-1915 הוצב בראש
הגבעה פעמון שנועד להעיר את הפועלים
לעבודה בבוקר וגם להזעיק אותם במקרי
חירום. בשל שימושים אחרים נקראה
הגבעה מאוחר יותר 'גבעת האהבה', וזהו
שמה עד עצם היום הזה.
העיר נס ציונה משתרעת היום על
שטח מכובד של כ-16 אלף דונם וחיים
בה קרוב לחמישים אלף תושבים.
אפשר לשוטט בה היום בעקבות ראשוני
המושבה ב'מסלול הדגל' שתמצאו
באינטרנט. המסלול יוביל אתכם ממה
שנשאר מבית משפחת לרר המקורי
בנחלת ראובן (רמז: לא הרבה), דרך 'בית
ראשונים' וכיכרות היסטוריות עד לרום
'גבעת האהבה'. □

ומלח ויין פרי אדמתו. הייתי אנוס
לבקר כמעט בכל בתי האיכרים (שם).

תיאור מעניין וחיובי יותר של האירוע
היה המפגש ההיסטורי עם ראובן
ופייגה לרר המתועד ביומנו של מקס
בודנהיימר, אחד מהאדונים הנכבדים
שליוו את הרצל:

יצאנו לטיול חטוף בין בתי המתיישבים
שעשו רושם טוב והעידו על ראשיתו
של שגשוג כלכלי. במיוחד בלט הדבר
אצל ותיק המתיישבים המקומיים,
ראובן לרר. גאווה ושמחה קרנו מעיני
הזוג הקשיש כאשר הציגו לפנינו
את בניהם. המטעים שלהם הפכו,
הודות לחריצותם ולהתמדתם, למשל
ולתהילה בכל היישוב (שם, עמ' 41).

אל גבעת האהבה

המהפך המשמעותי בתולדות המקום
התחולל ב-1905, כאשר חברת 'גאולה'
של חובבי ציון רכשה מערביי הסביבה
את הגבעה שבין נחלת ראובן לבין
חוות הפועלים של הלפרן. שטחה של
הגבעה היה כ-600 דונם, ובעקבות
הרכישה התאחדה נחלת ראובן עם חוות
הפועלים ונולדה במזל טוב המושבה נס
ציונה. בהחלטה משותפת יועדה הגבעה

תמר הידני
מורת דרך מוסמכת, מדריכה ביד
יצחק בן-צבי, חוקרת ירושלים וסופרת
ילדים

